

1 Přehled infinitivů

	AKT.	PAS.
pro současnost (prézentu)	<i>laudā-re</i> <i>chválit</i> ; v inf. vazbách že chválí	<i>laudā-rī</i> (<i>leg-ī, cap-ī</i>) <i>být chválen</i> ; v inf. vazbách že je chválen apod. ¹
pro předčasnost (perfekta) v Č bez obdoby	<i>laudāv-isse</i> že (po)chválil	<i>laudāt(um)* esse</i> že byl (po)chválen apod.
pro následnost (opisné inf. futura) v Č bez obdoby	<i>laudātūr(um)* esse</i> že pochválí / že bude chválit	<i>laudātum īrī</i> / <i>laudand(um)* esse</i> že bude (po)chválen apod.

* **!proměnná koncovka:** nom./ak. × sg./pl. × m/f/n

Inf. fut. má však *īrī* ‚že se půjde‘ + ‚chválit‘ vyjádřené **supinem**;² které se s rodem ani číslem nemění.

fore = futūr(um) esse; laudāt(um)* fuisse = laudāt(um)* esse*

2 Infinitivní vazby

Akuzativ i nominativ s infinitivem (*accūsātīvus, nōminātīvus cum īnfinītīvō – AcI, NcI*) se vyskytují zejména po predikátorech³ vyjadřujících **vnímání, myšlení, posuzování a mluvení/psaní** (včetně nakazování) – tedy

- co někdo říká, píše, zvěstuje, učí, vyznává
- co se říká, co je známo (popř. co se stalo); co se zdá
- co někdo o věcech soudí (popř. co se sluší, co je třeba), co si myslí, co ví
- co někdo požaduje, rozkazuje, zakazuje, co se (ne)smí

Po tvarech s **aktivním** významem (tedy také po deponenciích a po impersonáliích) se klade **AcI** (gramaticky předmět), po tvarech s **pasivním** významem **NcI** (gramaticky podmět).

Příklady predikátorů:

*videō, audiō, sentiō, sciō, intellegō, dīcō; praedīcō a prophētō;*⁴ *nuntiō, annuntiō, doceō, crēdō, fateor, cōnfiteor, cōnfīdō, putō, arbitror, reor, dubitō, exīstimō, ōrō, petō;*

impersonální *nōtum est, cōnstat, convenit, oportet, decet, praestat, iuvat, contingit;*

predikátory rozkazování (nařizování, ukládání) a zakazování (bránění):

iubeō ēre iussī iussum, mandō, praecipīō, cūrō, prōhibeō, sinō, licet, illicitum est, (ne)fās est, vetō āre uī itum

V novějších popisech se tyto predikátory označují jako „spouštěče infinitivních vazeb“ (spouštějí AcI/NcI).

¹ Mj. *že ho chválí – že se dává chválit*.

² Jde o supinum I, známé ze slovesných stupnic: jde o ustrnulý. akuzativ u-kmenového názvu děje, jakoby **laudātus, ūs m* (máme např. *cultus* od, *cursus* od, *exitus* od) . Připomeňme si supinum II, ustrnulý ablativ zřetele po hodnotících adjektivech: *lignum pulchrum visū; horrible audītū!; difficile est dictū*.

³ Výrazy vytvářející přísudek (predikát). Nejčastějšími predikátory jsou verba finita, ale mohou to být i jmenné přísudky se sponou: *je čestné, byl velký, bude nutno (bránit se) – honestum est, erat magnus, necesse erit (dēfendī)*.

⁴ Po těchto dvou slovesech jsou myslitelné jen infinitivy

Obě vazby představují zapařené vedlejší predikaci, jejíž přísudek je ztvárněn jako infinitiv, podmět jako akuzativ, resp. nominativ:

Petrus dīxit: Paulus Antiochiam ībit.
→ *Petrus dīxit **Paulum** Antiochiam **itūrum** (esse).*

Dīcunt: Paulus abiit.
→ *Dīcunt **Paulum** abiisse AcI / **Paulus** abiisse dīcitur NcI*

Přes paralelismus tradičního označení obou vazeb jde o různé syntaktické struktury. V AcI je myšlenkový podmět infinitivu vůči VF gramaticky v postavení předmětu, naproti tomu v NcI je myšlenkový podmět infinitivu zároveň podmětem celé věty i jejího VF. Proto se VF (verbum dicendi apod.) při NcI mění podle čísla, zatímco při AcI zůstává stejné:

audiō frātre~~m~~ aegrōtum esse – audiō frātrēs aegrōtōs esse
frāter vidētur aegrōtus esse × frātrēs videntur aegrōtī esse

Postup při překládání:

1) Přeložíme verbum finitum.

Pro pasivní VF, na kterém závisí NcI, se někdy nehodí tabulkový překlad:

dīceris : ~~jsi říkán~~ říká se o tobě / ty prý ...

crēderis : ~~jsi věřen~~

fertur : ~~je nesen~~, nese se říká se, prý; totéž trāditur

Sophia nāscī fertur Spec :

vidētur je ambivalentní: většinou ve shodě s mluvnicemi **zdá se (že...)**, někdy se však nabízí i doslovnější **je vidět (, že ...)**, **vypadá to (, že ...)**⁵

2) Podle toho, jaké doplnění si žádá VF, zvolíme spojku pro vedlejší větu: **že; aby (at')**.

Při tom lze spoléhat na intuici: (*U Augustina*) *čtete, × Rozkázal,*

Přinejmenším v první fázi překládání **neuplatňujeme** strukturně přímou paralelu *Audio puellam cantare : Slyším dívku zpívat*. V některých učebnicích se uvádí jako překladová možnost, jenže její význam ‚slyším dívku zpívající / jak zpívá‘ se v L vyjádří *Audio puellam cantantem*. Naproti tomu AcI *Audio puellam cantare* má spíš význam cizího mínění: *Slyším (= řekli mi, říká se), že dívka zpívá*. – Čeština, zvl. v 15.–19. stol., mívala i pravé infinitivní vazby po vzoru klasických jazyků („i čeština to umí“), ale dnes znějí, obzvlášť s přičestím trpným, strojeně: *Ta věc se zdá hodna studování býti; Vidím ho již nachystána (býti)*.

3) Vyhledáme a přeložíme podmět infinitivní vazby (nom./ak.).

Někdy zůstává nevyjádřen, pokud se rozumí sám sebou a/nebo byl už vyjádřen v řídicí struktuře: *praestat nobīs morī (praestat nobīs nos morī) : je pro nás lepší, abychom zemřeli / zemřít*.

Neřídko obsahuje AcI kromě akuzativu pro podmět vazby ještě další ak., nejčastěji pro předmět. Při posouzení, který z nich má kterou roli, se řídíme pravděpodobností a pořadím: první z akuzativů bývá „*že KDO/CO*“:

Putō eum rēgem occīdisse :

Snažíme se o pochopení a srozumitelné vyjádření rozdílu mezi **sē × eum** (*eam; eōs, eās*). Obojí může znamenat *že ho* – ale *sē* odkazuje k podmětu verba dicendi, *eum/eam* k jiné osobě (*eōs, eās* k jiným osobám):

⁵ Tato dvojnásobnost možná signalizuje, že antický člověk nesázel tolik na empirii a věděl, že co je evidentní, co je vidět, může být i zdání a šalba.

Post duōs annōs vīdit Pharaō somnium: putābat sē stare super fluvium, ex quō ascendēbant septem bovēs ... (Gn 41,1) :

Diabolus putabat eum se maiorem⁶ :

4) Přeložíme infinitiv.

a) Klíčový je **vztah k ději verba finita** (srov. přehled infinitivů). Kombinujte a překládejte:

předč.	<i>serviisse</i>	<i>remūnītam (esse)</i>
souč. <i>Dīcō* tē Dominō servīre</i>	<i>et ab ipsō remūnīrī</i>	
násl.	<i>servitūram (esse)</i>	<i>remūnītum īrī</i> <i>/ remūniendam (esse)</i>

*Nebo *dīcēbant/dīxī/dīcēmus/dīcātur* ap.

b) Pozor na **akt. × pas.**, zejména po predikátorech typu *iubeō, vetō*:

Iussit eōs occīdere × Iussit eōs occīdī

Přítom pasivní infinitiv je často prostředkem deagentizace;⁷ v Č ho lze vyjádřit také větou se všeobecným nebo neurčitým podmětem:

Iussit rēx adferrī gladium

: *Král rozkázal, aby mu byl přinesen meč* (doslovné, ale poněkud prkenné)

: ... *aby se mu přinesl meč* (zde nevhodné; „sám se přinese“?)

: ... ***aby mu přinesli meč*** (= „oni“, k tomu určení; všeobecný podmět)

: ... *aby mu někdo přinesl meč* (zde zbytečně volné)

: ... *přinést meč* (je latinskému vyjádření nejbližší, ale tento způsob uplatníme raději až při vylepšování základního překladu)

c) Často se **vypouští esse**, a to jak pomocné (srov. už vstupní příklady *Petrus...*, *Dīcō tē...*), tak sponové:

Servitū ititur Iacob pro Rahel septem annis et videbantur illi [esse] pauci dies prae amoris magnitudine Gen 29,20 :

popř. 5) Přeložíme zbývající výrazy.

Jsou případy, kdy je nutné zvážit, zda výraz (stojící na rozhraní vlastní věty a infinitivní vazby) rozvíjí spíš verbum dicendi, nebo některou část inf. vazby:

Dīxērunt māne Paulum abitūrum esse – *Ráno říkali, že Pavel odejde*
NEBO, ale méně pravděpodobně⁸ *Říkali, že ráno Pavel odejde*

⁶ *eum* – sc. *hominem*. Alphonsi Tostati (Tostado) Commentaria, Venetiis MDCCXXVIII – In Genesim, q. CCCCXXI: An diabolus tentaverit primos parentes ex invidia (podle faksimile v Googlebooks).

⁷ Deagentizace: odstranění agentu (konatele děje), který se v aktivní větě vyjadřuje podmětem (*Teroristé napadli poslanca*): v I. stupni na pozici příslovečného určení původce děje (*Poslanec byl napaden teroristy*), ve II. stupni se nevyjadří vůbec (*Poslanec byl napaden*). Tuto možnost potřebujeme tehdy, když agenta uvést nechceme / nemůžeme / neumíme / bylo by to nadbytečné.

⁸ Dobrý latiník by k odlišení využil jednoznačnější slovosled: *Mane dixerunt ... × Dixerunt Paulum mane abiturum*. Ale ne všechny dochované texty napsali dobří latiníci.

Poznámky

1. V historických aj. spisech bývají ve formě AcI celé rozsáhlé pasáže: nepřímé řeči (*dixit...*), citace (*scribit...*), shrnutí toho, co je známo (*cōnstat*), co se stalo (*contigit*; srov. však pozn. 2), zprávy o tom, co kdo hlásá, čemu věří ap. Viz ve cvičných větách delší ukázky tištěné petitem, určené **k prohlížení**, popř. ke konfrontaci s vydaným překladem.
2. V klasické latině – a potom opět v nové od humanismu – byly po většině uvedených predikátorů inf. vazby pravidelně. V latině pozdní a středověké se objevují konkurenční věty vedlejší *Scio quod / quia / quoniam* + ind. (*Vim, že...*) a také naopak se vyskytovaly inf. vazby místo klasických vět vedlejších *Contigit ut* + konj. (Stalo se, že...), *Optō ut* + konj. (*Přeji si, aby...*).

Sententiae ad exercendum

1. **Supplicēs tē rogāmus, omnipotēns Deus: iubē haec perferrī per manūs sānctī Angeli tuī in sublīme altāre tuum, in cōspectū dīvīnae maiestātis tuae.** Prex eucharistica I - MR
2. Respondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, iube me ad te venire super aquas. At ipse ait: veni. Mt 14,28
3. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? L 10,36
4. Ipse autem tenens manum eius clamavit dicens: Puella, surge. Et reversus est spiritus eius et surrexit continuo. Et iussit illi dari manducare. L 8,54
5. Credo Filium Dei esse Iesum Christum. Act 8,37
6. Volo autem vos sine sollicitudine esse 1C 7,32
7. Existimo enim nihil me minus fecisse a magnis apostolis. 2C 11,5
8. At illi existimabant eum in tumorem convertendum et subito casurum et mori; diu autem illis exspectantibus et videntibus* nihil mali in eo fieri, convertentes se dicebant eum esse deum. (když však dlouho čekali a viděli, tzv. ablativ absolutní); Act 28,6
9. Respice, quaesumus, Domine, super hanc familiam tuam, pro qua Dominus noster Iesus Christus non dubitavit manibus tradi nocentium et crucis subire tormentum. PrecesNonFerVIinPassDni
10. Tribue nos corpora nostra incontaminata servare. PrecesLaudSabHebdIIQ
11. Qui evangelium hominibus manifestare venisti, da tuam nos semper praedicare salutem. Tu, qui es benedictus et vivis et omnia regis, da nos gaudentes exspectare beatam spem et adventum⁹ magnificentiae tuae. PrecesLaud 24.12.
12. Confitemur, Domine, omnia beneficia nobis hodie de tua bonitate processisse. PrecVespIDomXXIIIpa
13. Aliorum enim excusabat menda; vel acerbissimis iniuriis ignoscebat, cum* sibi persuasum esset* se ob commissa peccata multo gravioribus dignum esse poenis. (protože byl přesvědčen, typ konjunktivní věty vedlejší zvaný cum causale) Homilia Ioaniis PP. XXIII, Alt 3. 11.
14. Magnum est quod futurum a Domino promittitur nobis; sed multo est maius quod recolimus iam factum esse pro nobis. Quis dubitet eum donaturum sanctis vitam suam? Fidelissime spondit nobis in se vitam daturum, quam habere non possumus ex nobis. podle SAugSermoGuelf=AltFerIIHebdS
15. Proximum nobis est Verbum illud, quod pro nobis omnia factum est, Dominus (...) noster Iesus Christus, qui apud nos indesinenter spondet se esse mansurum. AltDomVQ = SAth (PG), epist. 14,1
16. Fornicata est Thamar nurus tua, et videtur uterus illius intumescere. Gn 38,24
17. Erant tamen non longe a muris fontes, ex quibus furtim videbantur haurire aquam. Iudit 7,7
18. Isque, qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus et montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur manifestam Dei virtutem in semetipso contestans; et qui paulo ante sidera caeli

⁹ *spem et adventum* – tzv. hendiadys, v antice i humanismu oblíbené souřadící vyjádření místo podřadícího; ne tedy *naději a příchod*, ale *naději v příchod*

- contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fetoris portare. podle 2Mac 8-10
19. Clericus qui statum clericalem ad normam iuris amittit, potestatem ordinis exercere prohibetur, salvo* praescripto* can. 291. (při zachování ...; tzv. ablativ absolutní) podle CIC 292
20. *Iam scitis peccata nostra Deum in iram concitare.* S. Franc. de Paola, Epist. (1486); Alt2.4.
21. *Breve videbitur fuisse quod pertulerunt.* o mučednících; z nezjištěných komentářů, Moguntiae 1631, t. ii, l. vi, p. 553
22. *Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei probe novit se spem collocare posse in plena ac fidenti cooperatione omnium Ordinariorum, quorum intererit.* Litterae circulares¹⁰ S. Congr. pro Doctr. Fidei, 14 Oct. 1980, § 6 (www.vatican.va)
23. *Vestra navitate igitur ostendite vos diligere quos Deus vobis tradidit, sicut Christus dilexit Ecclesiam.* S. Ioannis Bapt. de la Salle Meditatio 201; Alt 7.4.
24. *Non putabam eos fore tam nequam.* Cornelius Cornelii a Lapide (SI), Commentaria in Ieremiam prophetam, Threnos et Baruch, Parisiis MDCXXII (podle faksimile v Googlebooks)
25. **Contigit** autem per universam Ierosolymorum civitatem **videri** diebus quadraginta per aera **equites** discurrentes auratas stolas habentes et hastis, quasi cohortes, armatos et **cursorum** equorum per ordines digestos et **congressiones fieri** comminus et scutorum **motus** et galeatorum **multitudinem** gladiis districtis et telorum **iactus** et aureorum armorum **splendorem** omnisque generis loricarum. Quapropter omnes **rogabant** in bonum **monstra converti**. 2Mac 5,2
26. iam primum omnium satis **constat** Troia capta in ceteros **saeuitum esse Troianos**, duobus, Aeneae Antenorique, et uetusti iure hospitii et quia pacis reddendaeque Helenae semper auctores fuerant, omne ius belli **Achivos abstinuisse**; casibus deinde uariis **Antenorem** cum multitudine Enetum, qui seditione ex Paphlagonia pulsus et sedes et duces rege Pylaemene ad Troiam amisso quaerebant, **uenisse** in intimum maris Hadriatici sinum, Euganeisque qui inter mare Alpesque incolebant pulsus **Enetos Troianosque** eas **tenuisse** terras. et in quem primo egressi sunt locum Troia uocatur pagoque inde Troiano nomen est: gens uniuersa Ueneti appellati. **Aeneam** ab simili clade domo **profugum** sed ad maiora rerum initia ducentibus fatis, primo in Macedoniam **uenisse**, inde in Siciliam quaerentem sedes delatum, ab Sicilia classe ad Laurentem agrum **tenuisse**. Troia et huic loco nomen est. ibi egressi Troiani, ut quibus ab immenso prope errore nihil praeter arma et naues superesset, cum praedam ex agris agerent, Latinus rex Aboriginesque qui tum ea tenebant loca ad arcendam uim aduenarum armati ex urbe atque agris concurrunt. duplex inde fama est. alii proelio uictum **Latinum** pacem cum Aenea, deinde adfinitatem **iunxisse tradunt**: alii, cum instructae acies constitissent, priusquam signa canerent processisse Latinum inter primores ducesque aduenarum euocasse ad conloquium; percontatum deinde qui mortales essent, unde aut quo casu profecti domo quidue quaerentes in agrum Laurentinum exissent, postquam **audierit** multitudinem **Troianos esse**, duces **Aeneam** filium Anchisae et Ueneris, cremata patria domo profugos, sedem condendaeque urbi locum **quaerere**, et nobilitatem admiratum gentis uirique et animum uel bello uel paci paratum, dextra data **fidem** futurae amicitiae **sanxisse**. inde foedus ictum inter duces, inter exercitus salutationem factam. **Aeneam** apud Latinum **fuisse** in hospitio; ibi Latinum apud penates deos domesticum publico **adiunxisse** foedus filia Aeneae in matrimonium data. Livius AUC I,1,1-9
27. Quo magis deploranda est* (je třeba plakat nad) praeceps ac caeca hominis temeritas, qui ... [*sequentes errores*] instaurare studuerit ... ac per multas ambages **insinuarit**: quemlibet **episcopum** uocatum a Deo ad gubernationem Ecclesiae non minus quam papam, nec minore praeditum **esse** potestate: **Christum** eandem per sese Apostolis omnibus potestatem **dedisse**; quidquid aliqui credant obtineri a quolibet episcopo; **uoluisse Christum Ecclesiam** reipublicae more **administrari**; ei quidem regimini **opus esse** praeside pro bono unitatis, verum qui non audeat **se** aliorum qui simul regunt negotiis **implicare**; privilegium tamen habeat negligentes cohortandi ad sua implenda munia; **vim** primatus hac una praerogativa **contineri** supplendi aliorum negligentiae, prospiciendi conservationi unitatis hortationibus et exemplo; **Pontifices** nil **posse** in aliena dioecesi praeterquam extraordinario casu; **Pontificem** caput **esse**, quod vim suam ac firmitatem teneat ab Ecclesia; licitum sibi **fecisse Pontifices**, violandi iura episcoporum, reservandique sibi absolutiones, dispensationes, decisiones, appellationes, collationes beneficiorum, alia uno verbo munia omnia, quae singulatim recenset atque uelut indebitas ac episcopis iniuriosas reservationes traducit. D 2592–2597: Pius VI, Breve contra Febronianismum, 1786
28. **Iūdex crēderis esse ventūrus.** Te Deum

¹⁰ de modo procedendi in examine et resolutione petitionum quae dispensationem a caelibatu respiciunt